

slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom mestského súdu v konaní sp. zn. 12P/19/2020 (ďalej aj „napadnuté konanie“). Žiadajú o priznanie finančného zadosťučinenia každému 3 000 eur a náhrady trov konania. Ústavný súd prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľov uznesením č. k. III. ÚS 58/2024-14 z 8. februára 2024 na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Skutkové východiská

2. Napadnuté konanie, predmetom ktorého je návrh sťažovateľky 1 na určenie výživného na sťažovateľa 2 smerujúci proti otcovi, začalo 16. júla 2020 podaním návrhu na Okresnom súde Košice I. Uznesením z 5. augusta 2020 súd pribral do konania prekladateľku s cieľom preloženia návrhu a výzvy otcovi. Preklad bol súdu predložený 19. októbra 2020 a doručený otcovi v novembri 2020. V apríli 2021 súd nariadil pojednávanie a pribral do konania prekladateľku na preklad predvolania na pojednávanie otcovi. Dňa 11. augusta 2021 sa uskutočnilo prvé pojednávanie vo veci, na ktorom bola vypočutá sťažovateľka 1 s tým, že otec žijúci v Chorvátsku bude vypočutý prostredníctvom dožiadaného súdu. Súd uzneseniami z 18. mája 2022 a 1. marca 2023 pribral do konania súdnu prekladateľku s cieľom preložiť dožiadania a odpovede na dožiadanie. Zápisnica o výsluchu otca bola doručená okresnému súdu 27. februára 2023 a jej preklad bol doručený právnomu zástupcovi sťažovateľov 9. júna 2023 na vedomie. Súd následne žiadosťou zaslanou v auguste 2023 dožiadanému súdu v Chorvátsku zisťoval príjmy otca od jeho zamestnávateľov za určené obdobie. V októbri 2023 a v januári 2024 súd zaslal dožiadanému súdu žiadosť o informáciu o dôvodoch omeškania. Do marca 2024 konajúci súd nedostal odpoveď od dožiadaného orgánu.

III.

Argumentácia sťažovateľov

3. Podľa sťažovateľov napadnuté konanie nie je doteraz právoplatne skončené, pričom za obdobie viac ako 3 a pol roka sa uskutočnilo iba jedno pojednávanie a nedošlo k meritórnemu rozhodnutiu vo veci. Viac ako 8 mesiacov trvalo, kým súd vôbec nariadil termín pojednávania, pribratie prekladateľky trvalo od augusta 2021 do mája 2022 (9 mesiacov), čo je zjavná nečinnosť súdu počas tejto doby. Od júna 2023 je súd absolútne nečinný. Súd svojou zjavnou a dlhodobou nečinnosťou konanie nedôvodne predlžuje a oddiaľuje tým nastolenie právnej istoty sťažovateľov. Neprimeraná dĺžka konania pritom nie je odôvodnená právnou ani faktickou zložitou veci alebo správaním sťažovateľov. Predmetnej veci je pritom potrebné venovať výnimočnú rýchlosť a osobitnú starostlivosť, pretože ide o agendu starostlivosti súdu o maloletých.

IV.

Vyjadrenie mestského súdu a replika sťažovateľov

IV.1. Vyjadrenie mestského súdu:

4. Mestský súd poukázal na to, že matka ani plnoletý oprávnený nemajú sami bližšie informácie o povinnom otcovi, ktorý síce bol vypočutý dožiadaným orgánom v Chorvátsku, avšak tunajší súd nemá dostatočné informácie a zistené všetky skutočnosti z jeho výpovede potrebné pre rozhodnutie vo veci samej, preto opätovne požiadal chorvátsky súd o spoluprácu pri zisťovaní príjmov otca, avšak zatiaľ bezúspešne, aj napriek viacerým urgenciám. Sťažovatelia sú od podania návrhu v konaní pasívni, od pojednávania konaného v auguste 2021 súdu neposkytujú žiadne informácie.

Matka iba v úvode konania oznámila adresu otca v Chorvátsku. Samotná dĺžka konania je spôsobená nedostatočnou, a nie promptnou spoluprácou s dožiadanými orgánmi, keďže ide o konanie s medzinárodným prvkom a samotní sťažovatelia nevyvíjajú aktívnu snahu, aby boli súdu nápomocní pri získavaní informácií o povinnom otcovi. Súd neevviduje sťažnosť sťažovateľov na prietahy v konaní podanú podľa § 62 a nasl. zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdoch“). Sťažovateľmi žiadané finančné zadosťučinenie je neprimerane vysoké.

IV.2. Replika sťažovateľov:

5. Podľa sťažovateľov z vyjadrenia mestského súdu je evidentná snaha preniesť zodpovednosť za prietahy na sťažovateľov. Sťažovateľka podala návrh až vtedy, keď mala informáciu, kde otec býva a zdržiava sa (teda v Chorvátsku, napriek tomu, že je taliansky štátny občan), čo je zrejme z návrhu na začatie konania. Výčitku súdu, že sťažovatelia sú pasívni, pretože neposkytujú súdu žiadne informácie, sťažovatelia považujú za absurdnú, pretože súd nikdy od sťažovateľov nič nežiadal, čo je aj celkom logické, pretože mal vedomosť, že otec je v zahraničí a nie je v osobnom kontakte so synom. Samotní sťažovatelia nemajú žiadne informácie o otcovi s výnimkou miesta jeho pobytu. Tvrdenie súdu, že nemá z výpovede otca zistené všetky skutočnosti pre rozhodnutie vo veci samej, nezodpovedá skutočnosti, pretože z výpovede otca je zrejme, že odmietol odpovedať na otázky týkajúce sa jeho príjmu a zamestnania. Túto nespoluprácu otca mal súd zohľadniť v rozsudku a určiť výživné v zmysle zásady potenciality príjmu otca. Ak sa súd snaží prostredníctvom chorvátskeho súdu zistiť príjmy otca, toto zjavne nepovedie k ničomu, pretože pôvod príjmov otca nie je v Chorvátsku, pričom matka mala informáciu iba o americkom zamestnávateľovi otca z čias, keď spolu pracovali na výletnej lodi. K námietke nepodania sťažnosti na prietahy v konaní predsedovi súdu sťažovatelia uviedli, že nejde o účinný prostriedok nápravy a nevyžaduje ho ani rozhodovacia prax ústavného súdu, ak ide o niekoľkoročné konania. V nesporových konaniach má aktívne konať súd, pretože iba súd disponuje takými prostriedkami, ktorými vie zabezpečiť rýchlosť a plynulosť, a vyžadovať od prekladateľky a dožiadaných orgánov promptné vybavenie.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

7. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdu. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04, IV. ÚS 365/04).

8. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného

sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) a v čl. 12 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“), podľa ktorých súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným priet'ahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu (podľa Civilného sporového poriadku), resp. účastníkov konania (podľa Civilného mimosporového poriadku) a iných osôb. Tento základný princíp konania je premietnutý do ďalších ustanovení Civilného sporového poriadku (§ 157 ods. 1) a Civilného mimosporového poriadku so zohľadnením osobitostí jednotlivých druhov konaní tvoriacich predmet úpravy týchto poriadkov. Povinnosť súdu konať v civilnom mimosporovom konaní bez priet'ahov je vyjadrená napr. aj v § 30 CMP, podľa ktorého po začatí konania postupuje súd v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá, ďalej v § 31 CMP, podľa ktorého súd pokračuje v konaní, aj keď sú účastníci nečinní, ale aj v ustanovení § 34 CMP, ktorým je vylúčená aplikácia ustanovení Civilného sporového poriadku o koncentrácii konania (vrátane sudcovskej koncentrácie konania).

9. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou EŠLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

10. EŠLP pri poskytovaní ochrany práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsahové komponenty sú v zásade identické s obsahom základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, uplatňuje kritérium významu veci z pohľadu sťažovateľa a v tejto súvislosti diferencuje posudzovanie primeranosti plynulosti konania do troch skupín; ide o konania vyžadujúce primeranú rýchlosť, osobitnú rýchlosť alebo výnimočnú rýchlosť (m. m. III. ÚS 254/2015, III. ÚS 181/2011).

11. Ak ide o konania týkajúce sa rodičovských práv, EŠLP požaduje od vnútroštátnych súdnych orgánov výnimočnú rýchlosť konania (m. m. I. ÚS 304/2011). Aj ústavný súd pri posudzovaní napadnutého konania vychádzal z kritéria výnimočnej rýchlosti požadovanej v prípadoch konaní o rodičovských právach, medzi ktoré nepochybne patrí aj konanie vo veciach výživného.

12. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že konanie o určenie výživného tvorí bežnú a štandardnú agendu rozhodovania všeobecných súdov, teda nie je po právnej stránke zložitú. Skutkovou komplikáciou konania je existencia cudzieho prvku, keďže otec talianskeho pôvodu žije v Chorvátsku a okresný súd musel dožiadať chorvátsky súd o jeho vypočutie. Zo zahraničného prvku konania vyplýva tiež potreba zabezpečovania úradných prekladov súdnych písomností a podaní účastníkov. Ústavný súd však zároveň uvádza, že ani skutkovou zložitou veci nie je možné ospravedlniť zdĺhavosť napadnutého konania.

13. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľov v napadnutom konaní, ústavný súd nezistil nesúčinnosť správanie sťažovateľov, od ktorých súd v priebehu konania nepožadoval žiadne informácie. Na druhej strane je však potrebné poukázať na to, že sťažovatelia s výnimkou žiadosti o nariadenie pojednávania z 19. marca 2021 neurgovali posun v konaní či rozhodnutie súdu, nepodali ani sťažnosť na priet'ahy v konaní predsedovi súdu. Počas konania si teda dostatočne nehájili svoje práva [vigilantibus iura (obdobne pozri aj III. ÚS 382/08

a III. ÚS 254/09, I. ÚS 780/2014, I. ÚS 148/2016)], o to zvlášť, ak boli riadne zastúpení osobou práva znalou (advokátom). Na uvedené skutočnosti ústavný súd prihliadol pri úvahe o priznaní finančného zadosťučinenia.

14. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup mestského súdu v napadnutom konaní. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné prietahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

15. Napadnuté konanie trvá od podania návrhu v júli 2020 až do podania ústavnej sťažnosti tri a pol roka. Po podaní návrhu okresný súd plynulo vykonával prvotné úkony vo veci (ustanovenie kolízneho opatrovníka, prešetrenie pomerov, lustrácie v Sociálnej poisťovni) a v auguste 2020 pribral do konania prekladateľa. Súd po doručení návrhu otcovi v novembri 2020 zostal vo veci nečinný až do nariadenia prvého pojednávania (v apríli 2021), ktoré sa uskutočnilo v auguste 2021. Až v marci 2022 súd sformuloval otázky na účely výsluchu otca dožiadaným súdom v Chorvátsku a na tento účel pribral prekladateľku (v máji 2022). Preklad bol súdu doručený až v septembri 2022. Obdobne preklad odpovede na dožiadanie (doručenej súdu vo februári 2023) bol prekladateľkou predložený súdu až v máji 2023.

16. S poukazom na uvedené ústavný súd konštatuje, že postup súdu v napadnutom konaní je poznačený nečinnosťou a neefektívnou činnosťou. Súd bol málo dôrazný a promptný pri organizácii prekladateľskej činnosti, keď preklady boli súdu doručované dávno po stanovenej lehote. I keď zahraničný prvok v konaní predstavuje objektívnu prekážku plynulého postupu súdu, tá je vyvážená kritériom výnimočnej rýchlosti konania, ktorú by mestský súd vzhľadom na jeho predmet mal zohľadňovať. Na druhej strane neobstojí kritika sťažovateľov o neefektívnosti úkonu zisťovania príjmov otca v Chorvátsku, keďže v mimosporovom konaní súd zaťažuje povinnosť zistiť skutočný stav veci.

17. Vo vzťahu k obrane mestského súdu, že sťažovatelia nevyužili sťažnosť na prietahy v konaní podanú predsedovi súdu, ústavný súd opäť pripomína ustálenú judikatúru ESĽP (na ktorú reflektuje aj novšia judikatúra ústavného súdu), podľa ktorej sťažnosť predsedovi súdu nemožno považovať za účinný prostriedok nápravy (napr. rozsudok Ištván a Ištvánová proti Slovenskej republike z 12. 6. 2012, rozsudok Bednár proti Slovenskej republike z 8. 10. 2013).

18. Ústavný súd preto vyslovil porušenie základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom mestského súdu v napadnutom konaní (bod 1 výroku tohto nálezu).

19. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že postupom mestského súdu v napadnutom konaní došlo k porušeniu označených práv sťažovateľov, prikázal podľa čl. 127 ods. 2 ústavy mestskému súdu, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prietahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

20. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

21. Sťažovatelia žiadali priznať finančné zadosťučinenie každému 3 000 eur z dôvodu, že postup súdu nebol rýchly ani efektívny, pričom predmet konania patrí do kategórie tzv. citlivých konaní. Sťažovatelia pociťujú frustráciu a intenzívny stav beznádeje a nespravodlivosti.

22. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

23. S poukazom na konštatovanú nečinnosť a neefektívnu činnosť súdu, berúc do úvahy skutkovú zložitosť veci so zahraničným prvkom, a pasivitu sťažovateľov v konaní (bod 13), ktorá neindikuje stav ich právnej neistoty, bolo podľa názoru ústavného súdu primerané priznať sťažovateľom finančné zadosťučinenie každému 1 000 eur (bod 3 výroku nálezu). Vo zvyšnej časti požadovaného zadosťučinenia ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovel (bod 5 výroku nálezu).

VI.

Trovy konania

24. Ústavný súd priznal sťažovateľom podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde nárok na náhradu trov konania, ktoré títo vyčísľili v sume 2 158,34 eur.

25. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13 ods. 2, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2024 je 343,25 eur a hodnota režijného paušálu je 13,73 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2024 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu, replika sťažovateľov), čo spolu s režijným paušálom a 20 % DPH predstavuje sumu 1 952,41 eur. Keďže sťažovateľmi uplatnená suma trov prekračuje sumu vypočítanú podľa vyhlášky, ústavný súd im priznal trovy vypočítané podľa vyhlášky.

26. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je mestský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 4 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. apríla 2024

Robert Šorl
predseda senátu